

«Кардіологія»

ПРОГРАМА

вступних іспитів до аспірантури

Тема 1. Гіпертонічна хвороба

Класифікація. Стратифікація ризику. Диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Тактика ведення хворого. Немедикаментозне та медикаментозне лікування. Добове моніторування артеріального тиску. Клінічна фармакологія антигіпертензивних препаратів. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз і працездатність.

Тема 2. Вторинні артеріальні гіпертензії

Вторинні артеріальні гіпертензії, зокрема ниркові: реноваскулярна, ренопаренхіматозна; ендокринні: синдром і хвороба Іценко-Кушинга, феохромоцитома, первинний гіперальдостеронізм, дифузний токсичний зоб; коарктація аорти, ізольована систолічна артеріальна гіпертензія, артеріальна гіпертензія при вагітності. Диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Алгоритм диференційної діагностики. Тактика ведення хворого. Немедикаментозне та медикаментозне лікування основних захворювань, що супроводжуються артеріальною гіпертензією.

Тема 3. Атеросклероз

Сучасні погляди на проблему. Дисліпопротеїнемії. Принципи лікування та профілактика. Клінічна фармакологія основних груп препаратів, що застосовуються при лікуванні хворих з атеросклерозом.

Тема 4. Стабільна ішемічна хвороба серця

Класифікація. Диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Основні захворювання та стани, що супроводжуються болем у грудній клітці (хвороби серцево-судинної системи: ішемічна хвороба серця, гострий перикардит, гострий міокардит, стеноз гирла аорти, гіпертрофічна кардіоміопатія, пролапсмітрального клапану, коронарит, аортит, розшарування аорти, тромбоемболія легеневої артерії; органів дихання, зокрема, плеврит, пневмоторакс; травної системи: гастроєзофагеальна рефлюксна хвороба, кардіоспазм, спазм стравоходу, кіла стравохідного отвору діафрагми, виразкова хвороба та інші виразки шлунку і 12-палої кишки, панкреатит; кістково-м'язової системи: остеохондроз грудного відділу хребта, костохондрит, міозит; нервової системи, зокрема, оперізуючий лишай, міжреберна невралгія та захворювання органів середостіння, зокрема, пухлини середостіння і синдром панічних атак). Алгоритм диференційної діагностики. Тактика ведення хворого. Немедикаментозне, медикаментозне та хірургічне лікування. Клінічна фармакологія антиангінальних препаратів.

Тема 5. Запальні захворювання міокарда

Класифікація. Диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Алгоритм диференційної діагностики. Тактика ведення хворого. Немедикаментозне, медикаментозне та хірургічне лікування.

Тема 6. Захворювання перикарда

Класифікація. Диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Алгоритм диференційної діагностики. Тактика ведення хворого. Немедикаментозне, медикаментозне та хірургічне лікування. Тампонада серця. Клініка, особливості перебігу гострої та хронічної тампонади серця. Невідкладна допомога.

Тема 7. Захворювання ендокарда

Інфекційний ендокардит. Сучасні особливості перебігу. Тактика лікування. Диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Алгоритм диференційної діагностики. Тактика ведення хворого. Немедикаментозне та медикаментозне лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз і працездатність.

Тема 8. Порушення серцевого ритму

Диференційний діагноз суправентрикулярної та шлуночкової екстрасистолії, фібриляції та тріпотіння передсердь. WPW-синдром. Синдром подовженого інтервалу QT. Тактика ведення хворих. Основні класи антиаритмічних засобів, показання до їх застосування, побічні дії. Електроімпульсна терапія. Немедикаментозні методи лікування аритмій, зокрема катетерні процедури. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз та працездатність.

Тема 9. Порушення провідності серця

Порушення сино-атріальної провідності, атріо-вентрикулярні блокади різного ступеня, блокади ніжок пучка Гіса. Синдром слабкості синусового вузла. Синдром Фредеріка. ЕКГ-діагностика. Тактика ведення хворих, додаткові інструментальні методи обстеження. Методи електрокардіостимуляції. Первинна та вторинна профілактика, прогноз та працездатність.

Тема 10. Некоронарогенні захворювання серця

Основні захворювання та стани, що супроводжуються кардіомегалією (набуті вади серця: недостатність мітрального клапану, стеноз і недостатність аортального клапану, комбіновані мітральні і аортальні вади серця; дилатаційна кардіоміопатія, ексудативний перикардит, ішемічна хвороба серця). Диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Алгоритм диференційної діагностики. Тактика ведення хворого. Немедикаментозне та медикаментозне лікування основних захворювань, що супроводжуються кардіомегалією. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз і працездатність.

Тема 11. Вроджені вади серця

Вроджені вади серця: дефект міжшлуночкової перегородки, дефект міжпередсердної перегородки, відкрита артеріальна протока, коарктація аорти, тетрада Фалло. Диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Алгоритм диференційної діагностики. Тактика ведення хворого. Показання до хірургічного лікування. Прогноз і працездатність.

Тема 12. Набуті вади серця

Основні захворювання та стани, що супроводжуються систолічними та/або діастолічними шумами у серці (набуті вади серця: мітральний стеноз, недостатність мітрального клапану (органічна та відносна), пролапс мітрального

клапану, стеноз гирла аорти, недостатність аортального клапану, недостатність тристулкового клапану (органічна та відносна), Диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Алгоритм диференційної діагностики. Тактика ведення хворого. Показання до хірургічного лікування. Особливості ведення і реабілітації хворих після кардіохірургічних втручань Первинна та вторинна профілактика. Прогноз і працездатність.

Тема 13. Артеріальна гіпотензія

Основні захворювання та стани, що супроводжуються артеріальною гіпотензією (вазодепресорна, постуральна ортостатична, ятрогенна гіпотензія, непритомність при серцево-судинних, ендокринних та нервових захворюваннях, метаболічних порушеннях та істеричному неврозі). Диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Алгоритм диференційної діагностики. Тактика ведення хворого. Немедикаментозне та медикаментозне лікування основних захворювань, що супроводжуються артеріальною гіпотензією. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз і працездатність.

Тема 14. Хронічна серцева недостатність

Правошлуночкова, лівошлуночкова та бівентрикулярна серцева недостатність. Диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Алгоритм диференційної діагностики. Тактика ведення хворого в залежності від генезу, функціонального класу та стадії серцевої недостатності. Медикаментозне та немедикаментозне, в тому числі хірургічне, лікування, вплив на прогноз різних методів лікування. Первинна та вторинна профілактика. Прогноз і працездатність.

Тема 15. Раптова серцева смерть.

Стандарти ургентної діагностики та невідкладної допомоги на позалікарняному та госпітальному етапах. Алгоритми серцево-легеневої реанімації. Медикаментозна підтримка. Тривала підтримка життя та тактика подальшого ведення хворих.

Тема 16. Гіпертензивні кризи

Критерії діагнозу неускладненого та ускладненого гіпертензивного кризу. Стандарти невідкладного лікування на догоспітальному та госпітальному етапі залежно від виду криза та характеру ураження органів-мішеней. Профілактика кризів.

Тема 17. Гострий коронарний синдром

Критерії діагностики, диференційна діагностика та стандарти невідкладного лікування на догоспітальному та госпітальному етапах. Тактика ведення в залежності від варіанту гострого коронарного синдрому. Терапія, що покращує прогноз. Первинна та вторинна профілактика. Реабілітація хворих з інфарктом міокарда.

Тема 18. Тромбоемболія легеневої артерії

Критерії діагностики, диференційна діагностика та стандарти невідкладного лікування тромбоемболії легеневої артерії. Тактика лікування в залежності від тяжкості. Первинна та вторинна профілактика.

Тема 19. Гостра серцева недостатність

Критерії діагностики, диференційна діагностика та стандарти невідкладного лікування гострої серцевої недостатності на догоспітальному та госпітальному

етапах. Тактика лікування в залежності від причини і клінічного варіанту. Первинна та вторинна профілактика.

Тема 20. Кардіогенний шок

Критерії діагностики, диференційна діагностика та невідкладне лікування на догоспітальному та госпітальному етапах залежно від причини. Подальше ведення хворих.

Тема 21. Непритомність

Критерії діагностики, диференційна діагностика та невідкладне лікування на догоспітальному та госпітальному етапах залежно від причини (кардіогенні: зокрема, при структурній патології – клапанні вади серця, в т.ч. стеноз гирла аорти, гіпертрофічна кардіоміопатія, перикардит/тампонада серця, дисфункція протезу клапана, розшарування аорти, висока легенева артеріальна гіпертензія, тромбоемболії малого кола кровообігу; аритмогенні: пароксизмальні порушення серцевого ритму, дисфункція синусового вузла, атріовентрикулярна блокада високих градацій, дисфункція штучного водія ритму; рефлекторні, в тому числі вазавагальні, ситуаційні, при подразненні каротидного синусу та внаслідок ортостатичної гіпотензії). Синдром Морган'ї-Едемса-Стокса: класифікація, надання невідкладної допомоги. Первинна та вторинна профілактика.

Тема 22. Пароксизмальні порушення серцевого ритму

Шлуночкова екстрасистолія високих градацій, суправентрикулярна (в тому числі при синдромі WPW) та шлуночкова пароксизмальна тахікардія, персистуюча форма фібриляції та тріпотіння передсердь. Стандарти діагностики, диференційна діагностика та невідкладне лікування на догоспітальному та госпітальному етапах. Тактика лікування в залежності від виду порушення серцевого ритму і стану гемодинаміки. Електроімпульсна терапія та електрокардіостимуляція. Рекомендації щодо профілактики.

Тема 23. Патологічні порушення діяльності серцево-судинної системи при фізіологічних змінах організму

Зміни серцево-судинної системи в перименопаузальному періоді, під час вагітності. Тактика лікаря. Методи профілактики. Особливості перебігу серцево-судинних захворювань у хворих похилого та старечого віку. Тактика лікаря. Методи лікування. Прогноз.

Тема 24. Зміни серцево-судинної системи при коморбідній патології внутрішніх органів

Зміни серцево-судинної системи при супутньому цукровому діабеті, метаболічному синдромі, системних захворюваннях сполучної тканини, хронічних обструктивних захворюваннях легень. Тактика лікаря. Методи лікування. Прогноз.

Тема 25. Дисплазія сполучної тканини

Диспластичне серце. Пролапс мітрального клапану. Класифікація, диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Алгоритм диференційної діагностики. Тактика ведення хворого. Немедикаментозне та медикаментозне лікування

Тема 26. Пухлини серця

Диференційно-діагностичне значення клінічних проявів і даних додаткових лабораторних та інструментальних методів дослідження. Алгоритм диференційної діагностики. Тактика ведення хворого. Лікування.

Критерії оцінювання

Оцінка «відмінно»- відповідь правильна, обґрунтована і в повному об'ємі навчальної програми, в логічній послідовності, підкреслено суттєві поняття, відображені дані сучасних напрямків лікування і тактики ведення хворих з основними нозологіями кардіології. Також відображено вміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, конкретизувати і систематизувати викладений матеріал, виділяти в ньому головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, вільневолодіння результатами лабораторних та інструментальних методів дослідження, вільне володіння методами надання невідкладної допомоги, даними протоколів надання допомоги в аспекті кардіології та методи профілактики і реабілітації.

Оцінка «добре» - відповідь дана майже в повному об'ємі програми (виявляються недостатні знання лише в деяких, особливо складних розділах), не завжди виділено найбільш суттєве, але не допускається разом з тим серйозних помилок, відображено вміння трактувати лабораторні та інструментальні дослідження в об'ємі, який перевищує обов'язковий мінімум, володіння методами надання невідкладної допомоги з несуттєвими помилками, знання протоколів надання допомоги при різних захворюваннях в аспекті кардіології, запропоновані методи профілактики і реабілітації.

Оцінка «задовільно» - у відповіді відображено основний об'єм знань з дисципліни, однак використані неточні формулювання, в процесі відповіді допущені помилки по суті питань, не відображені принципи узагальнення і вміння виділити головне. У відповіді викладено лише знання обов'язкового мінімуму, відображено нечітке володіння методами надання невідкладної допомоги з несуттєвими помилками, з неточностями відображені знання протоколів надання допомоги в аспекті кардіології, запропоновані методи профілактики і реабілітації з помилками.

Оцінка «незадовільно» - відсутні знання з обов'язкового мінімуму предмету в повному об'ємі, не відображені методи надання невідкладної допомоги, або з суттєвими помилками, знання протоколів надання допомоги при різних захворюваннях в аспекті кардіології, не запропоновані методи профілактики і реабілітації.

ПЕРЕЛІК ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ПИТАНЬ

для вступу до аспірантури спеціальності 14.01.11 «кардіологія»

1. Аортальний стеноз: гемодинаміка, клініка, діагностика, диференційна діагностика з мітральною недостатністю, покази до оперативного лікування.
2. Аортальна недостатність: гемодинаміка, клініка, діагностика, диференційна діагностика, покази до оперативного лікування.
3. Недостатність мітрального клапану: гемодинаміка, клініка, діагностика, стадії, диференційний діагноз органічних та функціональних систолічних шумів, диференційний діагноз з пролапсом мітрального клапану, покази до оперативного лікування.
4. Мітральний стеноз: гемодинаміка, клініка, діагностика, диференційний діагноз, ступені мітрального стенозу, покази до оперативного лікування.

5. Недостатність трикуспідального клапану: гемодинаміка, клініка, діагностика, диференційний діагноз.
6. Вроджені вади серця: дефект міжпередсердної перетинки, гемодинаміка, клініка, діагностика, диференційна діагностика з дефектом міжшлуночкової перетинки, покази до оперативного лікування.
7. Вроджені вади серця: дефект міжшлуночкової перетинки, гемодинаміка, клініка, діагностика, диференційна діагностика, покази до оперативного лікування.
8. Вроджені вади серця: тетрада Фалло, гемодинаміка, клініка, діагностика, диференційна діагностика з дефектом міжшлуночкової перетинки, покази до оперативного лікування.
9. Коарктація аорти: гемодинаміка, клініка, діагностика, диференційний діагноз, покази до оперативного лікування.
10. Відкрита артеріальна протока: гемодинаміка, клініка, діагностика, диференційний діагноз, покази до оперативного лікування.
11. Первинна легенева гіпертензія. Етіологія, клініка, лікування.
12. Міксоми серця: клініка, діагностика, алгоритм диференційної діагностики, тактика ведення хворого, лікування.
13. Гіпертонічна хвороба: фактори ризику, клініка, діагностика, первинна та вторинна профілактика, диспансеризація, медико-соціальна експертиза.
14. Стратифікація ризику при артеріальній гіпертензії і вибір гіпотензивної терапії.
15. Гіпертонічна хвороба: диференційна діагностика з ендокринними гіпертензіями (хворобою Іценко-Кушинга, феохромоцитомою, хворобою Конна). Клінічна фармакологія антигіпертензивних препаратів.
16. Реабілітація хворих на гіпертонічну хворобу в амбулаторних умовах.
17. Значення добового моніторингу АТ для діагностики і лікування артеріальної гіпертензії. Вибір гіпотензивної терапії.
18. Гіпертонічна хвороба: диференційна діагностика з симптоматичними нирковими гіпертензіями: ренопаренхіматозними, реноваскулярними, ренопривними.
19. Гіпертонічні кризи: фактори ризику, сучасна класифікація, клініка, тактика надання невідкладної допомоги, профілактика, медико-соціальна експертиза.
20. Артеріальні гіпотензії: класифікація, диференційний діагноз, лікування.
21. Синкопальні стани: класифікація, причини, надання допомоги на догоспітальному і госпітальному етапах.
22. Синдром Морган'ї-Едамса-Стокса: класифікація, надання невідкладної допомоги. Немедикаментозні методи лікування порушень провідності. Покази до постановки кардіостимулятора.
23. Ішемічна хвороба серця: етіологія, патогенез, класифікація. Клінічна фармакологія гіполіпідемічних засобів.
24. Стабільна ішемічна хвороба серця: клініка, діагностика, тактика ведення хворих, лікування. Невідкладна допомога при стенокардії. Клінічна фармакологія вазодилататорів і антагоністів кальцію. Немедикаментозні методи лікування.
25. Диференційна діагностика стенокардії з кардіалгіями, міжреберною невралгією, сухим плевритом, принципі лікування стенокардії. Невідкладна допомога при приступі стенокардії. Клінічна фармакологія бета-блокаторів.
26. Інфаркт міокарда: етіологія, патогенез, клінічні форми.
27. Гострий коронарний синдром з елевацією сегмента ST. Тактика ведення хворих. Невідкладна допомога.

28. Гострий коронарний синдром без елевації сегмента ST. Тактика ведення хворих. Невідкладна допомога.
29. Інфаркт міокарда: діагностика, принципи лікування інфаркту міокарда в гострому періоді, реабілітація. Клінічна фармакологія тромболітиків, антикоагулянтів і антиагрегантів.
30. Диференційна діагностика гострого коронарного синдрому і ТЕЛА, гастралгічної форми гострого періоду інфаркту і гострого панкреатиту.
31. Гостра серцева недостатність, клініка, діагностика, невідкладна допомога, прогноз, профілактика, реабілітація та медико-соціальна експертиза. Диференційна діагностика нападу ядухи при гострій серцевій недостатності та бронхіальній астмі.
32. Синдром Дресслера, як пізнє ускладнення інфаркту міокарда, клініка, діагностика, лікування.
33. Кардіогенний шок: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, невідкладна допомога, профілактика.
34. Перикардити: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, диференційна діагностика, лікування. Невідкладна допомога притампонадісерця, покази до проведення пункції перикарда, методика.
35. Міокардити: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування, медико-соціальна експертиза.
36. Інфекційний ендокардит: етіологія, патогенез, клінічні форми, диференційна діагностика, тактика ведення хворого, лікування, медико-соціальна експертиза.
37. Кардіоміопатії: класифікація. Дилатаційна кардіоміопатія: клініка, діагностика, тактика ведення хворих, лікування, медико-соціальна експертиза.
38. Диференційна діагностика дилатаційної кардіоміопатії з дифузним міокардитом, ексудативним перикардитом.
39. Кардіоміопатії: класифікація. Гіпертрофічна кардіоміопатія: клініка, діагностика, тактика ведення хворих, лікування, медико-соціальна експертиза.
40. Екстрасистолічна аритмія: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, тактика ведення хворих, ЕКГ-діагностика, лікування, профілактика. Клінічна фармакологія антиаритмічних препаратів I, II класів.
41. Синдроми та ЕКГ- феномени передчасного збудження шлуночків, клініка, діагностика, лікування.
42. Синдром подовженого інтервалу QT, набутий і вроджений, клініка, діагностика, диференційне лікування.
43. Пароксизмальні тахікардії: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, ЕКГ і диференційна діагностика, етапи невідкладної допомоги при надшлуночкових пароксизмальних тахікардіях, на тлі WPW-синдрому. Клінічна фармакологія антиаритмічних препаратів I і II класів.
44. Пароксизмальні тахікардії: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, ЕКГ-діагностика, диференційна діагностика, етапи невідкладної допомоги при пароксизмальній шлуночковій тахікардії. Клінічна фармакологія антиаритмічних препаратів III і IV класів.
45. Пароксизмальні тахікардії: класифікація, клініка, діагностика, диференційна діагностика при пароксизмальних тахікардіях з розширеними шлуночковими комплексами. Невідкладна допомога при шлуночковій пароксизмальній тахікардії.
46. Електроімпульсна терапія та електростимуляція. Покази і протипокази до проведення.

47. Фібриляція шлуночків: етіологія, патогенез, клініка, діагностика, реанімаційні заходи, профілактика раптової смерті, фібриляції шлуночків.
  48. Раптова зупинка кровообігу: патогенез, клініка, стадії, етапи серцево-легеневої реанімації. Дефібриляція: методика проведення, можливі ускладнення.
  49. Раптова зупинка кровообігу: патогенез, клініка, стадії, етапи серцево-легеневої реанімації. Асистолія і електро-механічна дисоціація.
  50. Тривала підтримка життя та тактика подальшого ведення хворих після раптової серцевої смерті. Тактика ведення хворого. Принципи антифібриляторного лікування.
  51. Фібриляція та тріпотіння передсердь: сучасна класифікація, клініка, діагностика, тактика ведення хворих при різних формах. Надання невідкладної допомоги при пароксизмальній та персистуючій формах.
  52. Блокади серця: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, ЕКГ-діагностика, диференційна діагностика, лікування.
  53. Синдром слабкості синусового вузла: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, ЕКГ-діагностика, тактика ведення хворих, диференційна діагностика, лікування.
  54. Синдром Фредеріка: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, ЕКГ-діагностика, диференційна діагностика, лікування.
  55. Хронічна серцева недостатність: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика. Принципи лікування різних стадій. Клінічна фармакологія тіазидних і тіазидоподібних діуретиків, переваги останніх; інотропних засобів, перевага левосимендану; серцевих глікозидів, глікозидна інтоксикація: клінічні симптоми, лікування.
  56. Диференційна діагностика набрякового синдрому при серцевій недостатності та патології нирок та печінки.
  57. Хронічна серцева недостатність: клініка та лікування зі зниженою систолічною функцією лівого шлуночка. Клінічна фармакологія серцевих глікозидів. Глікозидна інтоксикація: клінічні симптоми, лікування.
- Тромбоемболія легеневої артерії: критерії діагностики, невідкладна допомога при ТЕЛА в залежності від ризику. Покази та протипокази до проведення тромболітичної терапії у пацієнтів такої категорії. Методи профілактики.

ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Денисюк В.І., Денисюк О.В. Доказова внутрішня медицина: Підручник для студентів вищих мед. навч. закладів III-IV рівнів акрид./ В.І. Денисюк, О.В. Денисюк. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2011. – 928 с.
2. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії: довідник-посібник /Ю. М. Мостового. – 20-те вид., доп. і перероб. – Київ: Центр ДЗК, 2016. - 688 с.
3. Внутрішня медицина. У 3 т. /За ред. проф. К.М. Амосової. – К.: Медицина, 2008. (3 тома).
4. Окорочков А.Н. Лечение внутренних болезней. - Минск. - „Беларусь". –2013 (5 томов)
5. Окорочков А.Н. Диагностика внутренних болезней. - Минск. - „Беларусь". - 2013. (10 томов)

6. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. В 3 т. Том 1. «Нова книга», 2009. – 640 с.
7. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. В 3 т. Том 2. «Нова книга», 2009. - 784 с.
8. Передерій В.Г., Ткач С.М. Основи внутрішньої медицини. В 3 т. Том 2. «Нова книга», 2009. - 784 с.
9. Внутрішня медицина. У 3 т. Т. 2 /А.С.Свінцицький, Л.Ф.Конопльова, Ю.І.Фещенко та ін.; За ред. проф. К.М. Амосової. – К.: Медицина, 2009. – 1088 с.
10. Медицина невідкладних станів: швидка і невідкладна медична допомога : [підруч. для лікарів-курсантів післядипломної освіти, лікарів-інтернів і студентів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації] / І. С. Зозуля [та ін.] ; ред. І. С. Зозуля. - Київ : Медицина, 2012. - 728 с.
11. Клінічні протоколи надання медичної допомоги. Медицина невідкладних станів : [зб. док.] / Департамент охорони здоров'я викон. органу Київ. міськради (Київ міськдержадмін.), Київ. міськ. наук. інформ.-аналіт. центр мед. статистики ; [відп. ред. Т. В. Марухно]. - Київ : МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2015. 273 с. : рис., табл. - (Нормативні директивні правові документи).
12. Наказ МОЗ України від 15 січня 2014 р. № 34 «Про впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації екстреної медичної допомоги «Гіпертонічний криз», ««Раптова серцева смерть», «Гостра дихальна недостатність», «Гіповолемічний шок», «Гострі отруєння», «Тромбоемболія легеневої артерії».
13. Новейший справочник лекарственных препаратов : 5000 наименований / [сост.: В. А. Георгианц, И. Н. Владимирова]. - Харьков ; Белгород : Книжный Клуб "Клуб Семейного Досуга", 2015. - 510, [1] с.
14. Уніфікований клінічний протокол первинної і вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги при артеріальній гіпертензії. Наказ Міністерства охорони здоров'я 24.05.2012 № 384.
15. Уніфікований клінічний протокол екстреної, первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та медичної реабілітації при гострому коронарному синдромі з елевацією сегмента ST. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 02.07.2014 за № 455.
16. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги при стабільній ішемічній хворобі серця. Наказ МОЗ України від 2.03.2016 р. №152.
17. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги при фібриляції передсердь. Наказ МОЗ України від 15.06.2016 № 597
18. Рекомендації Асоціації кардіологів України щодо лікування пацієнтів з гострим коронарним синдромом без стійкої елевації сегмента ST // Український кардіологічний журнал. Додаток №2, 2013. - 50 с.

19.Беленкова Ю.Н., ОгановаР.Г. Кардиология. Национальноеруководство : краткоеиздание. 2012. – 864 с.

Додаткова література:

1. Діагностика та лікування фібриляції передсердь. Рекомендації Робочої групи з порушень ритму серця Асоціації кардіологів України. -Київ, 2014. - 167с.
2. Артеріальна гіпертензія, ішемічна хвороба серця, серцева недостатність : діагностика, клініка, лікування : навч. посіб. / Ю. М. Мостовой [та ін.] ; Вінниця. ВНМУ ім. М.І. Пирогова. - Вінниця :ДКФ, 2012. - 240 с.
3. Диференційний діагноз болювого синдрому в грудній клітині : навч. посіб. / [В. О. Малахов та ін.] ; Харків. мед. акад. післядиплом. освіти. - Харків : Щедра садиба плюс, 2015. - 131 с. : рис., табл.
4. Превентивна кардіологія: імплементація міжнародних рекомендацій в Україні.- К.: МОРІОН, 2015. – 104 с.
5. Інфекційний ендокардит. Рекомендації з профілактики, діагностики та лікування інфекційного ендокардиту.- Київ, Моріон, 2015 р.- 32 с.
6. Антитромботична терапія хворих з фібриляцією передсердь. Практичні рекомендації щодо використання нових оральних антикоагулянтів. - Асоціація кардіологів України, Асоціація аритмологів України.- Київ, 2014 р.- 55 с.
7. Ключко Л. В. Атлас ЕКГ. Електрокардіографічні зміни при гострому коронарному синдромі (ГКС) : навч. посіб. : рек. для лікарів-інтернів, лікарів заг. практики, курсантів, практ. лікарів і студентів мед. ун-тів / Л. В. Ключко ; Вінниц. НМУ ім. М.І. Пирогова, Хмельниц. фак. післядипломної освіти, каф. внутрішніх хвороб. - Хмельницький, 2014. - 102 с.
8. Ключко Л. В. Атлас ЕКГ. Електрокардіограми при порушеннях ритму і провідності : навч. посіб. : рек. для лікарів-інтернів, лікарів заг. практики, курсантів, практ. лікарів і студентів мед. ун-тів / Л. В. Ключко ; Вінниц. НМУ ім. М.І. Пирогова, Хмельниц. фак. післядипломної освіти, каф. внутрішніх хвороб. - Хмельницький, 2010. - 52 с
9. Рой С. Гарднер. Сердечнаянедостаточность. – 2014. - 360с
- 10.Тюрин В.П. Инфекционные эндокардиты. 2-е издание. – 2012. – 368 с.
- 11.Серцево-судинні захворювання. Класифікація, стандарти, діагностика та лікування / За ред. проф. В.М. Коваленка, проф. М.І. Лутая, проф. Ю.М. Сіренка. - К., 2011. –128с.
- 12.Серцево-судинні захворювання. Рекомендації з діагностики, профілактики та лікування / За ред. В.М.Коваленка, М.І.Лутая. – К.: Моріон, 2011. – 408 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт університету ВНМУ ім. М.І. Пирогова: <http://www.vnmu.edu.ua>
2. Сайт кафедри внутрішньої медицини №3 ВНМУ ім. М.І. Пирогова: медицини №3 <http://www.vnmu.edu.ua/кафедри/>внутрішньої медицини №3
3. Сайт бібліотеки <http://library.vsmu.edu.ua>